

TÜM DERSLER

Konu Özetli
Soru Bankası

9
SINIF

9
SINIF

Copyright ©

**Evrensel İletişim Yayın Dağıtım
San. Tic. Ltd. Şti.**

Bu kitabın her hakkı
EVRENSEL İLETİŞİM LTD. ŞTİ.'e aittir.

Hangi amaçla olursa olsun, bu kitabın tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayınlayan yayınevinin önceden izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayınlanması ve depolanması yasaktır.

TÜM DERSLER

Genel Yayın Yönetmeni

Engin KARAPINAR

Editör

Ünal BEKTAŞ

Yazarlar

Ceren Toprak BEKTAŞ

Osman DEMİRBOĞA

Binali TOPRAKÇI

Ünal BEKTAŞ

Ahmet TUTAR

Hasan ÖZDEMİR

Mehmet YILDIRIM

G. Mikail ŞAHİN

Kapak - Tasarım

Osman GÜRLEYİK

Dizgi

Burcu BAYKAL

Basım Yeri

Korza Basım

ISBN

978-625-6024-26-7

Zübeyde Hanım Mah. 655. Cad. No.: 15/A
Altındağ / ANKARA

Tel: (0312) 384 65 00 Faks: (0312) 384 61 00

email: evrensel@evrenseliletisim.com.tr

www.evrenseliletisim.com.tr

İstiklâl Marşı

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
“Medeniyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri “toprak!” diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.

Ruhumun senden, İlâhi, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar-ki şahadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder-versa-taşım,
Her cerîhamdan, İlâhi boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyen dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünya da emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal ATATÜRK

Editör

Sevgili Öğrenciler,

*Uzun bir çalışmanın sonucu oluşturduğumuz “**9. Sınıf Tüm Dersler Konu Özetli Soru Bankası**” kitabımızın sizin öğrenim hayatına faydalı olacağına inanıyoruz.*

Kitabımız okulunuzdaki ders kitaplarına paralel olarak yapılmış, bilmediğiniz hiçbir konuya yer verilmemiştir.

Her dersten yeterince soru çözebileceğiniz kitabımız hem konuları pekiştirmede hem de sınavlarınıza hazırlanmanızda sizlere faydalı olacaktır.

Engin KARAPINAR

“Başarmak için önce istemek gerekir. İsteklerinizi başarmanız dileğiyle...”

İçindekiler

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Sayfa No

1. TEMA: SÖZÜN İNCELİĞİ.....	10
2. TEMA: ANLAM ARAYIŞI	36
3. TEMA: ANLAMIN YAPI TAŞLARI	58
4. TEMA: DİLİN ZENGİNLİĞİ	90

TARİH

1. ÜNİTE: GEÇMİŞİN İNŞA SÜRECİNDE TARİH	110
1. Bölüm: TARİH NEDİR?	110
2. Bölüm: GEÇMİŞİN İNŞA SÜRECİNDE TARİH	118
2. ÜNİTE: ESKİ ÇAĞ MEDENİYETLERİ	126
1. Bölüm: ESKİ ÇAĞ MEDENİYETLERİ	126
2. Bölüm: ESKİ ÇAĞ'DA YÖNETİM VE ORDU SİSTEMLERİ	134
3. Bölüm: ESKİ ÇAĞ'DA HUKUKUN TOPLUMSAL DÜZENE ETKİLERİ	142
3. ÜNİTE: ORTA ÇAĞ MEDENİYETLERİ.....	150
1. Bölüm: ORTA ÇAĞ'DA YAŞANAN KİTLESEL GÖÇLER	150
2. Bölüm: ORTA ÇAĞ'DAKİ BAŞLICA DEVLETLERİN YÖNETİM VE ORDU YAPILARI	158

COĞRAFYA

1. ÜNİTE: COĞRAFYANIN DOĞASI	168
2. ÜNİTE: MEKÂNSAL BİLGİ TEKNOLOJİLERİ.....	172
3. ÜNİTE: DOĞAL SİSTEMLER VE SÜREÇLER	180
4. ÜNİTE: BEŞERÎ SİSTEMLER VE SÜREÇLER.....	196
5. ÜNİTE: EKONOMİK FAALİYETLER VE ETKİLERİ	212
6. ÜNİTE: AFETLER VE SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE	216
7. ÜNİTE: BÖLGELER, ÜLKELER VE KÜRESEL BAĞLANTILAR.....	222

MATEMATİK

	Sayfa No
1. TEMA: SAYILAR.....	228
2. TEMA: NİCELİKLER VE DEĞİŞİMLER.....	268
3. TEMA: GEOMETRİK ŞEKİLLER.....	284
4. TEMA EŞLİK VE BENZERLİK	298
5. TEMA: ALGORİTMA VE BİLİŞİM	330
6. TEMA: İSTATİSTİKSEL ARAŞTIRMA SÜRECİ	340
7. TEMA: VERİDEN OLASILIĞA.....	348

FİZİK

1. ÜNİTE: FİZİK BİLİMİ VE KARIYER KEŞFİ	354
2. ÜNİTE: KUVVET VE HAREKET	360
3. ÜNİTE: AKIŞKANLAR	372
4. ÜNİTE: ENERJİ	388

KİMYA

1. TEMA: ETKİLEŞİM	400
1. Bölüm: KİMYA HAYATTIR	400
2. Bölüm: ATOMDAN PERİYODİK TABLOYA	416
2. TEMA: ÇEŞİTLİLİK.....	444
1. Bölüm: ETKİLEŞİMLER	444
2. Bölüm: ETKİLEŞİMDEN MADDEYE	446
3. TEMA: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	466
Bölüm: NANOTEKNOLOJİ, NANOPARÇACIKLAR VE EKOLOJİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	466

BİYOLOJİ

Sayfa No

1. TEMA: YAŞAM	472
2. TEMA: ORGANİZASYON.....	494

İNGİLİZCE

1. THEME: STUDYING ABROAD.....	522
2. THEME: MY ENVIRONMENT	524
3. THEME: MOVIES	526
4. THEME: HUMAN IN NATURE.....	528
5. THEME: INSPIRATIONAL PEOPLE.....	530
6. THEME: BRIDGING CULTURES.....	532
7. THEME: WORLD HERITAGE	534
8. THEME: EMERGENCY AND HEALTH PROBLEMS.....	536
9. THEME: INVITATIONS AND CELEBRATIONS	538
10.THEME: TELEVISION AND SOCIAL MEDIA	540

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

1. ÜNİTE: ALLAH - İNSAN İLİŞKİSİ	544
2. ÜNİTE: İSLAM'DA İNANÇ ESASLARI.....	550
3. ÜNİTE: İSLAM'DA İBADETLER.....	556
4. ÜNİTE: İSLAM'DA AHLAK İLKELERİ	562
5. ÜNİTE: KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED	568

OKULA YARDIMCI

SINAVLARA HAZIRLIK

9
SINIF

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

OKUMA

EDEBİYAT NEDİR?

Edebiyat sözcüğü Arapçadır ve esas şekli ise “edebiyat”tır. Sözcük, “edeb” köküne eklenen “i” (edebe ait, edebe dair manasını veren aidiyet eki) eki ile “yat” ekinde oluşmuştur. Bu ekin ise bitiştiği sözcüğe -Fransızcadan tercüme yoluyla Osmanlıcaya kazandırılan- “bilim” manası katan bir yapım eki olduğunu söylemek mümkündür. Edebiyat “en güzel ahlak, insanı kötülüklerden sakındırıp iyiliğe sevk eden me- leke, güzel huy ve hayırlı amel” demektir. Buna göre edebiyat, “edebî ahlak, edebî ilmi” anlamına gelir. Zira edebiyat, en genel manada “sözün edebî”dir.

Edebiyat sözcüğü, Fransızca “litterature” sözcü- ğünden tercüme yoluyla Osmanlıcaya kazandırılmıştır (Osmanlıcaya kaynaklık eden Arapçada ve Farsçada o zamana kadar edebiyat sözcüğünün bulunmama- sı bu görüşü güçlendirir.) ve bugünkü manasıyla ilk kullanan sanatçı İbrahim Şinasi’dir. Bu zamana kadar edebiyat kavramı, “şiiir” ve “inşa” (düzyazı) gibi iki ayrı sözcük ile karşılanmaktaydı. 19. yüzyıla kadar “dille ilgili ilimler” çerçevesindeki manasını koruyan sözcük, Arapların edebiyat tarihi türünde yazdığı eserlerle bu- lunduğu alandan çıkarak bugün kullanılan manaya doğru yönelmiştir. Genel olarak ifade edecek olursak “edeb” sözcüğü; ahlak, dil ve din ilimleri ile o sıralarda doğmuş ilimleri dolaşarak nihayet bugünkü anlamına ulaşmıştır. Günümüzde ise edebiyat için “yazın” ifade- si de kullanılmaktadır.

DİL NEDİR?

İnsanların düşündüklerini ve duygularını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma sis- temidir.

DİL AİLESİ: Birbiriyle aynı kökten gelen akraba dil topluluğuna **dil ailesi** denir. Yani aynı dil ailesine men- sup dillerin, aynı kökenden belki de aynı ilkel dilden türediği kabul edilir.

• Çok köklü bir dilimiz olduğu için Türkçemiz bu- günlere gelene dek birçok alt dala ayrılmış ve bu alt dallar, dil biliminde “lehçe”, “şive” ve “ağız” olarak ad- landırılmıştır.

Edebî Dil (Yazı Dili)

Bir dilde birliği, anlaşmayı sağlamak için yazıda kullanılan ortak dile **yazı dili** denir. Yazı dili “**kitap dili, kültür dili ya da edebî dil**” olarak da adlandırılır. As- lında yazı dili de başlangıçta o dilin öne çıkan ağızla- rından biridir. Yalnız bu ağız, zamanla yaygınlaşarak ortak dil şeklinde kullanılmaya başlanır. Artık kitaplar, dergiler, yazılar o ağızla yazılır.

İşte başlangıçta bir ağızken toplumun genelinin kullanmaya başladığı bu dile “yazı dili” veya “edebî dil” denir. İstanbul ağızı, başlangıçta bir ağızken daha sonra yaygınlaşmış ve ülkemizde yazı dili olarak be- nimsemiştir. Yazı dili konuşma dilinin söz değerleri- nin yazıya geçirilmiş biçimidir.

Günlük Dil (Konuşma Dili)

İnsanların günlük yaşamında, evde, sokakta diğer insanlarla iletişim kurarken kullandığı dildir. Günlük yaşayışta kullanılan ve yazı dilinden az çok farklarla ayrılmış bulunan dil; günlük konuşma, günlük dildir. Bu dil doğal olduğu için cümlelerin kurallı olup olma- dığına, sözcüklerin doğru sıralanıp sıralanmadığına, söyleyişin düzgün olup olmadığına pek dikkat edil- mez. Bu nedenle zaman içinde bölgeden bölgeye de- ğişen bazı söyleyiş ve kelime farklılıkları ortaya çıkar. Konuşma dilinde sözcükler yazı dilinden az çok farklı şekillerde ifade edilebilir. Kimi sesler değişebilir, bazı heceler yutulabilir. Örneğin yazı dilinde gösterdiğimiz “geleceğiz” sözcüğü konuşma dilinde “gelicez” biçi- minde karşımıza çıkabilir. Konuşma dilinde ses tonu da önemlidir. Birçok anlam konuşurken ses tonuyla verilebilir.

SANATIN SINIFLANDIRILMASI

Sanat genel olarak iki gruba ayrılır:

Endüstriyel sanatlar (zanaat), Güzel sanatlar.

Zanaat: İnsanların maddeye dayanan gereksinim- lerini karşılamak için yapılan, öğrenimle birlikte dene- yim, beceri ve ustalık gerektiren işlerdir. Dokumacılık, demircilik, marangozluk, kuyumculuk, kunduracılık birer zanaattır. Edebiyat, müzik, resim, heykel, mimar- lık, tiyatro; insanda coşku ve hayranlık uyandıran sa- natlar ise “güzel sanatlar” olarak adlandırılır.

Sanatla zanaatın amaçları farklıdır, bu da onların arasındaki ayrımı yapmamızda bize yardımcı olur: Za- naatkâr; maddeyi, faydalı amaçlı biçimlendirir ve bun- dan geçimini sağlaması esastır.

GÜZEL SANATLARIN SINIFLANDIRILMASI

Klasik (Geleneksel) Sınıflandırma

1) Plastik (Görsel) Sanatlar (Maddeye Biçim Ve- ren Sanatlar): Resim, heykel, mimari, kabartma, hat, tezhip, minyatür...

2) Fonetik (İşitsel) Sanatlar (Sese, Söze Biçim Veren Sanatlar): Edebiyat, müzik...

3) Ritmik (Dramatik, Karma) Sanatlar (Hareke- te Biçim Veren Sanatlar): Tiyatro, bale, dans, opera, sinema...

EDEBİYAT VE DİĞER BİLİM DALLARININ İLİŞKİSİ

EDEBİYAT-SOSYOLOJİ

Sosyoloji, insanların toplum içindeki davranışlarını zaman ve mekâna bağlı olarak gözlemleme yoluyla araştıran, objektif sonuçlara ulaşmaya çalışan, yani sosyal olayları inceleyen bir bilim dalıdır. Bu bilim dalının ilgi alanı sosyal çevredir. Edebî metinlerde yazar, kahramanını ve olayları ifade ederken bireyi sosyal çevresi içinde vermek ve etkileri-tepkileri buna göre kurgulamak zorundadır.

EDEBİYAT-PSİKOLOJİ

Edebî eserlerde kahramanlar yaşadıkları olaylardan etkilenir, davranışlarını değiştirir ve kişiliklerinde bir değişime doğru ilerlerler. Üstelik kişilerin psikolojileri, onları ortaya koyan yazarların psikolojik algısı hakkında bize bilgi verebilir.

EDEBİYAT-FELSEFE

Madde ve yaşamı farklı yönleriyle felsefe alanı edebî metinlerde yazarın düşüncelerini ön plana çıkarmasında etkili bir araçtır. Toplumlara etkileyen bazı felsefi görüşlerin edebî metinlerde işlendiği görülür.

Sonuç olarak psikoloji, sosyoloji, felsefe insanı ele alır. Edebiyat da insanı, insan yaşamını anlatır. Ancak bu bilim dalları insanın düşüncelerini soyut olarak irdeler, bu düşünceleri ele alırken soyut çıkarımlarda bulunur.

EDEBİYAT – TARİH ARASINDAKİ İLİŞKİ

Her edebî metin oluşturulduğu dönemin zihniyetini ve tarihî dönemini yansıtmak zorundadır. Bu sebeple okur ister günümüzde yazılmış ve günümüzü anlatan, isterse de bundan yüzyıllar öncesini kurgulayan tarihî bir sanat eseri okusun hepsinde de eser, kurgulandığı zaman diliminin tarihi gerçeklerine uygun kurgulanmak zorundadır. Bu sebeple yüzyıllar önce yazılmış edebî metinler, tarihî gerçeklere ışık tutabilirken günümüzün gerçeklerini yansıtan eserler de aynı zamanda günümüz tarihini yansıtacak birer belge olarak sonraki yüzyıllara kalacaktır. Yazarken konusunu tarihten alacağımız bir eser de o dönemin tarihî gerçeklerine aykırı olmamalıdır.

EDEBİYAT – COĞRAFYA ARASINDAKİ İLİŞKİ

Her edebî metnin -özellikle olay ve durum metinlerinin- önemli unsurlarından biri de olayın geçtiği

mekândır. Olaylar, bir mekânda/coğrafyada ortaya çıkar ve o mekânın izlerini taşır. Bazı olaylar bazı coğrafyalarda son derece normal karşılanırken bazı coğrafyalarda olağan dışı sonuçlara varabilir. Böylece, coğrafya edebiyat üzerinde etkili olur.

EDEBİYAT İLE BİLİM-TEKNİK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bilim ve teknik insan hayatını etkileyen, değiştiren, insan hayatına yön veren yenilikleri, gelişmeleri içerir. Matbaanın bulunması, gazetenin çıkması, bilgisayarlar ve iletişimin kolaylaşması vb. edebiyatı ve türlerin oluşumunu etkilemiş ve eserlerin daha çok sayıda basılıp daha kısa zamanda çoğaltılabilmesini sağlamıştır. Edebî eserler kitlelere ulaşmış ve bugün dünyanın dört bir yanında okurlarıyla bilim ve teknik sayesinde buluşabilmiştir. Yazarlar, bilim kurgu romanları yazarken de bilimin imkânlarından yararlanarak kurgulama yaparlar.

EDEBİYAT – HALK BİLİMİ İLİŞKİSİ

Toplunun geleneklerini, göreneklerini, inançlarını, edebî ürünlerini inceleyen bilim dalına **halk bilimi** (folklor) denir. Yani halk bilimi bir ülkede yaşayan halkın kültür ürünlerini, geleneklerini, törelerini, inançlarını, müziğini, oyunlarını, masallarını, efsanelerini, halk kimliğini inceler. Bunların birbirleriyle olan ilişkilerini belirtir. Kaynak, gelişim, etkileşim gibi sorunlarını kendine özgü yöntemlerle çözme çabası içinde olur. Sonuç, kural, kuram ve yasalarını bulmaya çalışır.

Halkın inancı, sevinci, üzüntüsü, beklentisi, sıkıntısı, özlemi, değer yargıları; mitlere, destanlara, efsanelere, türkülere, masallara, fıkralara, sözcük etimolojilerine, deyim ve atasözlerine yansır. Öyleyse edebiyat ürünleri, halk bilimi için de çok önemli bir kaynaktır.

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

1. TANIMLAMA: Tanım, bir metinde “Bu nedir?/ Bu kimdir?” sorusunun cevabıdır. Bu cevap, bizi doğrudan tanımlanan şeye götürür ve tanımlanan kavram, nesne ya da düşünce genellikle o metnin konusu olur.

2. ÖRNEKLENDİRME: Bir fikrin, bir düşüncenin daha iyi anlaşılması, okurun zihninde somut, görünür hâle gelmesi için bir fikir ya da düşüncenin bir örnekle temsil edilmesi durumudur. Bu örnek bazen bir fıkra, öykü, roman, olay da olabilir.

3. KARŞILAŞTIRMA: Karşılaştırmada iki varlık, iki kavram ya da iki şey arasındaki benzerlik ve karşıtlıklardan yararlanma söz konusudur. Bunda amaç;

kavramın başka kavramlardan farklı yönlerini ortaya koymak, böylece onun belirgin özelliklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. Ayrıca ortak yönler söyleyerek bu özelliklerin daha iyi belirmesi amaçlanır.

4. TANIK GÖSTERME (ALINTI YAPMA): Anlatılmak istenilen düşüncenin alanında ünlü kişilerin sözlerinden yararlanarak açıklanması yoluna **alıntı yapma** denir.

5. SAYISAL VERİLERDEN YARARLANMA: Yazarın düşüncesini doğrulamak amacıyla belgeler, istatistikler ve araştırma sonuçları gibi herkesin kabul etmek zorunda olduğu verileri kullanmasıdır.

6. BENZETME: Bir kavramı veya varlığı, başka kavram ya da varlığa eşit özelliklerle anlatmadır.

7. SOMUTLAMA: Soyut bir kavramın anlatımını güçlendirmek için o kavramın somut bir olguya benzetilerek ele alınmasıdır.

ŞİİR

Duygu, hayal ve düşüncelerin bir düzene bağlı olarak çekici bir dil ve ahenkli mısralar içinde aktarılmasıdır.

Şiiri düzyazıdan ayıran ölçü, mısra, ahenk gibi unsurlar vardır. Nazım (şiir) biçimindeki yazılara **manzum yazı** veya **manzume** denir.

İmge, kelimelere yüklenen yeni anlamdır. Edebî dil imge yoluyla günlük dilden ayrılır. Sanatçı, sözcüklere imgeler yükleyerek sanatını ortaya çıkarır.

Sembol, duygu ve düşüncelerin daha etkili aktarılabilmesi için kullanılan somut kavramlardır.

Bir düşünce duygu vb.nin bir başka düşünce ve duyguyu hatırlatmasına **çağırışım** denir. İmge, sembol ve çağırışım edebî sanatların kullanımına yol açar.

İlk kez okunduğunda anlaşılan metinlerde yer alan, söz sanatlarına ve mecazlara yer vermeyen ifadeler **açık ileti** olarak adlandırılır.

Bununla birlikte mecazlara dayanan, ilk okunduğunda gözden kaçan, dolaylı yoldan anlatılan iletiler ise **örtük iletidir.**

NAZIM BİÇİMİ VE TÜRÜ: Şiirler nazım birimleri, kafiyeleniş şekillerine, vezinlerine ve mısra sayılarına göre nazım şekillerine; işledikleri konulara ve ilgili oldukları alanlara göre de nazım türlerine ayrılır.

Hiçbir manzumeye bağlı olmayan tek başına bir dize en küçük nazım şeklidir, buna **azade mısra** denir.

HALK ŞİİRİ NAZIM BİÇİMLERİ VE TÜRLERİ

A. ANONİM HALK ŞİİRİ NAZIM BİÇİMLERİ:

Mâni, türkü, ninni, ağıt

B. ÂŞIK EDEBİYATI NAZIM BİÇİMLERİ:

Koşma, semai, varsağı, destan

Âşık Edebiyatı Nazım Türleri: güzelleme, koçaklama, taşlama, ağıt

C. TEKKE EDEBİYATI NAZIM TÜRLERİ:

İlahi, nefes, nutuk, devriye, şathiye

DİVAN ŞİİRİ NAZIM BİÇİMLERİ VE TÜRLERİ

A. NAZIM BİÇİMLERİ: Gazel, kaside, mesnevi, kıta, müstezat, rubai, murabba, şarkı, muhammes

B. NAZIM TÜRLERİ: Tevhit, münacat, naat, mersiye, methiye, hicviye, fahriye

YENİ TÜRK ŞİİRİ NAZIM BİÇİMLERİ

Terza-rima, sone, triyole, balad, serbest müstezat, mensur şiir

Serbest Nazım: Genel anlamda ölçü ve uyak kullarlarına bağlı olmayan şiirdir. Serbest şiir, Türk edebiyatına Servetifünun Dönemi'nde Batı edebiyatından alınarak yeni Türk şiirine uygulanmış bir biçimdir.

SÖZ SANATLARI (EDEBİ SANATLAR)

1. Teşbih (Benzetme): Sözü daha etkili duruma getirmek için aralarında ilgi bulunan iki unsurdan güçsüz olanı güçlü olana benzetmektir.

2. İstiare (Eğretileme): Benzetmenin asıl unsuru olan benzeyen ve benzetilenden yalnızca biri kullanılarak yapılır.

3. Kinaye: Bir sözü hem gerçek hem de mecaz anlamda kullanmaktır.

4. Mecazımürsel: Benzetme amacı güdülmeden bir sözün ilgili olduğu başka bir söz yerine kullanılmasıdır.

5. Teşhis (Kişileştirme): İnsan dışındaki canlı cansız varlıklara insan özelliği kazandırmaktır.

6. İntak (Konuşturma): İnsan dışındaki varlıkları konuşturmak.

7. Tecahülarif: Anlam inceliği oluşturmak için herkesçe bilinen bir gerçeği bilmiyormuş gibi aktarmaktır.

8. Hüsitalil: Sebebi bilinen bir olayın meydana gelişini, gerçek sebebinin dışında başka, güzel bir nedene bağlamadır.

9. Mübalağa (Abartma): Sözün etkisini güçlendirmek için bir şeyi olduğundan daha çok ya da olduğundan daha az göstermektir.

10. Tezat (Karşıtlık): Aralarındaki ilgiden dolayı birbirine zıt kavramları bir arada kullanmaktır.

11. Tevriye (Amacı gizleme): İki değişik anlamı olan bir sözcüğün bir dize ya da beyitte iki gerçek anlamının da kullanılmasıdır.

12. Telmih (Hatırlatma): Söz arasında herkesin bildiği bir olaya ya da kişiye işaret etme sanatı.

13. Tariz (Taşlama): Bir kişiyi iğneleme, bir konuyla alay etme veya sözün tam tersini kastetmedir.

14. Tekrir: Anlatımı güçlendirmek için bir sözü sık sık tekrar etmektir.

15. Tenasüp (Uygunluk): Anlam yönünden biriyle ilgili sözcükleri bir arada kullanmaktır.

16. İstifham (Soru sorma): Anlatımı daha etkili hâle getirmek için cevap alma amacı gütmekten soru sormaktır.

17. Nida (Seslenme): Şiddetli duyguları, heyecanları coşkun bir seslenişle anlatmadır. Daha çok ay, ey, hay, ah ünlemleriyle yapılır.

18. Cinaz: Yazılışları aynı, anlamları farklı sözcüklerin bir arada kullanılmasıdır.

ALİTERASYON VE ASONANS

Bir şiirde ya da düzyazıda ahenk yaratmak amacıyla aynı ses ya da hecedeki aynı ünsüzlerin tekrarlanmasına **aliterasyon** denir: “*Aşkın sesi sen / bestesi sen / nağmesi sensin*” dizelerinde “s” sesiyle aliterasyon yapılmıştır.

Şiirde aynı ünlü seslerin tekrarına **asonans** denir. Genellikle aliterasyonla birlikte yapılır. Kelimelerde vurguyu taşıyan aynı ünlünün tekrarından doğacak ahengi yakalamak için şair ve yazarlar bu sanata başvururlar. Kelimelerdeki söz özelliklerine dayalı olduğundan bu sanat söz sanatları arasında sayılır...

Neysen sen, nefes sen, neylersin neyi

Neyzensen, nefessen neylersin neyi

KELİMELERDE ANLAM DEĞİŞMELERİ

Anlam Genişlemesi: Bazı sözcükler, anlam genişlemesi yoluyla yeni anlamlar kazanabilir. Örneğin “yağlı” sözcüğü “yağı çok olan” anlamını taşır. Bu, yağlı sözcüğünün temel anlamıdır. “Yağlı bir müşteri görse hemen ellerini ovuşturur.” cümlesinde “yağlı” sözcüğü “varlıklı, zengin” anlamında kullanılmıştır.

Anlam Daralması: Bir sözcüğün anlattığı varlık, nesne ya da eylemin ancak bir bölümünü, bir türünü anlatır duruma gelmesidir. Dilimizdeki “davar” sözcüğü her türlü “mal ve varlık”ı karşılarken günümüzde yalnızca “koyun” ve “keçi” türündeki hayvanları karşılayacak biçimde kullanılmaktadır.

Anlam Değişmesi: Bir sözcüğün başlangıçta karşıladığı anlamdan uzaklaşarak zaman içinde başka bir anlamı karşılayacak duruma gelmesidir. “Tütün” sözcüğü eskiden “duman” anlamında kullanılırken bugün “nikotin içeren yapraklı bitki” anlamında kullanılmaktadır.

a. Anlam İyileşmesi: Kimi sözcüklerin başlangıçta kötü bir anlam taşıırken zaman içinde iyi bir anlam karşılayacak hâle gelmesidir. “Yavuz” sözcüğü eskiden “kötü, hırsız” anlamını taşıırken daha sonra “yiğit, kahraman” anlamını karşılar duruma gelmiştir.

b. Anlam Kötüleşmesi: Bir sözcüğün başlangıçta iyi bir anlam taşıırken zaman içinde kötü bir anlamı karşılayacak hâle gelmesidir. Dilimize Arapçadan geçen “ukala” sözcüğü “akıllılar” anlamını taşıırken bugün “kendini akıllı ve bilgili sanan, bilgiçlik taslayan” anlamında kullanılmaktadır.

c. Çok Anlamlılık: Bir sözcüğün ilk başta tek bir anlam taşıırken zaman içinde başka anlamları karşılamasına çok anlamlılık denir.

d. Güzel Adlandırma: Doğrudan kullanılması hoşta gitmeyen kavramların yerine iyi kavramların kullanılmasıdır. Örneğin verem için ince hastalık; ölüm, vefat etmek; cin için üç harfliler...

e. Ad Aktarması (Mecazımürsel): Bir söz sanatı türüdür. Ad aktarması yapılırken herhangi bir nesne ya da varlık anlatılmak istendiğinde doğrudan o nesne ya da varlığı söylemek yerine, o nesnenin bir parçasının ya da o nesne ile ilgili bir özelliği söyleyerek aktarma yapılır.

DENEME

Bir yazarın kendi seçtiği herhangi bir konuda, kesin yargılara varmadan kişisel düşüncelerini kaleme aldığı yazılara **deneme** denir. Deneme, gazete çevre-

sinde gelişen öğretici metinler içinde yer alır. Denemeler, kısa yazılardır. Deneme yazarı, görüşlerini aktarırken samimi bir dil kullanılır. Yazar denemesini kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi oluşturur. Deneme yazarı olaylara “ben” açısından bakar. Deneme her konuda yazılabilir. Ele alınan, anlatılan konu kanıtlamak zorunda değildir; bilimsel konulardan çok kişisel görüşlere yer verilir. Makale ve eleştirden bu yönüyle ayrılır. Okur denemede yazılanları rahatlıkla okur, kolayca anlar. Denemenin ilk örneklerini Fransız yazar Montaigne vermiştir, İngiliz yazar Bacon türü geliştirmiştir. Türk edebiyatında Cumhuriyet’ten sonra görülmeye başlanan bu türde Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Sabahattin Eyüboğlu, Ahmet Haşim, Cemil Meriç bu türe örnekler vermişlerdir.

DİNLEME/İZLEME

MÜLAKAT

Bir yazarın toplumu ilgilendiren bir konu üzerinde, bir ya da birden çok kişiyle yaptığı konuşmalara ve bu konuşmaların aktarıldığı metin türüne **mülakat** denir.

Mülakat Türünün Genel Özellikleri

- Mülakat, ön hazırlık süreci gerektiren bir türdür.
- Görüşmenin yapılacağı kişi ve görüşmenin amacı belirlenir.
- Görüşme yapılacak kişinin alanının belirli özellikleriyle öne çıkmış biri olması gerekir.
- Sorular mülakattan önce hazırlanmalı, görüşülecek kişiye de sorular hakkında bilgi verilmelidir.
- Sorular kısa ve özlü hazırlanmalıdır.
- Verilen cevaplar, eksiksiz ve değiştirilmeden not edilmeli veya kaydedilmelidir.
- Söyleşmeye bağlı anlatıdan yararlanılır, diyaloglar şeklinde gelişir.
- Mülakatta, dil göndergesel işlevi ile kullanılır.

Görüşme Yapılırken ve Yazılırken Dikkat

Edilmesi Gereken Hususlar

- Görüşülecek konunun ilgi çekici ve toplumsal açıdan önemli olması gerekir.
- Hangi alanda görüşme yapılacaksa o alanın uzman kişileri, görüşme için seçilmelidir.
- Görüşmeye katılacak kişi veya kişilerle ön görüşme yapılması gerekir.

- Görüşme sırasında kayıt için ses ve görüntü kaydeden cihazlar hazır bulundurulmalıdır.
- Görüşmeyi hazırlayan kişi, görüşme başladığında kibar bir ifadeyle konuya girmeli, görüşmenin sonunda da yine nazik bir ifadeyle görüşmesini tamamlamalıdır.

Mülakat Aşamaları

1. Kişi ve konu seçimi
  2. Mülakata hazırlık
  3. Mülakat anı
  4. Mülakatın sonlandırılması
  5. Mülakatın yazıya aktarılması
- ♦ Mülakat türleri, kişi merkezli ve konu merkezli olarak ayrılır.

YAZMA/KONUŞMA

YAZIM KURALLARI

BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZIMI

A) Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

1. Etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller, ilk kelimesinde herhangi bir ses düşmesi veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır:

alt etmek, arz etmek, azat etmek, dans etmek...

2. Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbirisi veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler ayrı yazılır:

a. Hayvan, bitki türlerinden birinin adıyla; nesne, eşya ve alet adlarından biriyle kurulanlar ayrı yazılır:

ada balığı, ardıc kuşu, ağustos böceği, at sineği, deniz yılanı...

❗ Çiçek dışında anlamlar taşıyan baklaçiçeği (renk), suçiçeği (hastalık); ot dışında anlamlar taşıyan ağızotu (barut), sıçanotu (arsenik); ses düşmesine uğramış olan çöreotu ve yazımı gelenekleşmiş olan semizotu, dereotu bitişik yazılır.

b. Yol ve ulaşım ile ilgili birleşik kelimeler ayrı yazılır: *Arnavut kaldırımı; çevre yolu, deniz yolu, hava yolu, kara yolu...*

c. Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler: *açık oturum, açık öğretim, ana dili...*

ç. *Bilim ve bilgi* sözleriyle kurulan birleşik kelimeler: *anlam bilimi, dil bilimi, halk bilimi; dil bilgisi, halk bilgisi, ses bilgisi...*

d. *Yuvar ve küre* sözleriyle kurulan birleşik kelimeler: *göz yuvarı; ışık küre, su küre, taş küre, yarı küre, yarım küre...*

e. *Yiyecek, içecek* adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler: *bohça böreği, badem yağı, beyaz peynir...*

f. *Gök cisimleri: Çoban Yıldızı, Kervan Yıldızı, Kutup Yıldızı, kuyruklu yıldız; gök taşı, hava taşı, meteor taşı...*

h. *Organ veya organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler: patlak göz, aşık kemiği, azı dişi...*

ğ. *Benzetme yoluyla insanın bir niteliğini anlatmak üzere bitki, hayvan ve nesne adlarıyla kurulan birleşik kelimeler: çetin ceviz, çöpsüz üzüm; eski kurt, sarı çıyan, sağmal inek; eski toprak, eski tüfek, kara maşa, sapsız balta...*

ı. *Zamanla ilgili birleşik kelimeler: bağ bozumu, gece yarısı, gün ortası, hafta başı, hafta sonu ...*

3. *-r / -ar / -er, -maz / -mez ve -an / -en* sıfat-fiil ekleriyle kurulan sıfat tamlaması yapısındaki birleşik kelimeler ayrı yazılır: *bakar kör, çıkmaz sokak, akan yıldız ...*

4. *Renk* sözü veya renklerden birinin adıyla kurulmuş isim tamlaması yapısındaki renk adları ayrı yazılır: *bal rengi, ateş kırmızısı, boncuk mavisi ...*

5. *Rengin tonunu belirtmek üzere renkten önce kullanılan sıfatlar ayrı yazılır: açık mavi, kirli sarı ...*

6. *Yer* adlarında kullanılan *batı, doğu, güney, kuzey, güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu, aşağı, yukarı, orta, iç, yakın, uzak* kelimeleri ayrı yazılır: *Batı Trakya, Doğu Anadolu, Güney Kutbu, Kuzey Amerika, Aşağı Ayrancı, Orta Asya, Orta Doğu, Yakın Doğu, Uzak Doğu ...*

7. *Kişi* adlarından oluşmuş *mahalle, bulvar, cadde, sokak, ilçe, köy ...* yer ve kuruluş adlarında, sonda ki ünvanlar hariç şahıs adları ayrı yazılır: *Yunus Emre Mahallesi; Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Fevzi Çakmak Sokağı, Koca Mustafapaşa...*

8. *Dış, iç, sıra* sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır: *ahlak dışı, olağan dışı, yasa dışı; hafta içi, yurt içi; akli sıra, ardı sıra, yanı sıra ...*

9. *Somut olarak yer belirten alt ve üst* sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır: *deri altı, su altı ...*

10. *Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı, iç, dış, orta, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek, çok, çift* sözlerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır: *alt yazı; üst küme; ana bilim dalı, ana dili; ön söz, ön yargı; art niyet; yan cümle; karşı görüş, iç savaş, iç tüzük; dış borç; orta kulak, orta oyunu; peşin fikir, bir hücreli; iki anlamlı; tek eşli, tek hücreli; çok düzlemli, çok hücreli ...*

B) Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler

1. *Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır: birbirini (> biri biri), kaynana (> kayın ana), kaynata (> kayın ata), nasıl (> ne asıl), niçin (> ne için), pazartesi (> pazar ertesi), sütlaç (> sütlü aş) ...*

2. *Özgün biçimleri tek heceli bazı Arapça kökenli kelimeler "etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak" yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine, ses değişmesine veya ses türemesine uğradıklarında bitişik yazılır: emretmek, kaybolmak; affetmek, hissetmek, reddetmek ...*

3. *Kelimelerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik kelimeler bitişik yazılır:*

a. *Bitki, hayvan, hastalık, alet ve eşya, yiyecek, biçim, tarz, tür, motif ...* adları: *aslanağzı, civanperçemi; kababurun (balık), itdirseği (arpacık), delibaş, karabaş, deveboynu (boru); balıksırtı (desen), tavukgöğüsü (tatlı), alinazık(kebab) ...*

b. *Oyun* adları: *beştaş, dokuztaş, üçtaş ...*

c. *Gök cisimlerinin* adları: *Altıkardeş (yıldız kümesi), Anıkovanı (yıldız kümesi), Kervankıran (yıldız) ...*

ç. *Renk* adları: *baklaçiçeği, balköpüğü, camgöbeği, devetüyü ...*

d. *Oğlu, kızı* sözleri: *çapanoğlu, eloğlu, hinoğluhin, elkızı ...*

4. *-a, -e, -i, -u, -ü* zarf-fiil ekleriyle *bilmek, vermek, kalmak, durmak, gelmek* ve *yazmak* fiilleriyle yapılan tasvirî fiiller bitişik yazılır: *düşünebilmek, sevebilmek; alivermek, gülüvermek; uyuyakalmak; gidedurmak, yazadurmak ...*

5. *Bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır: albeni, ateşkes, çalçene; batçık ...*

6. *-an/-en, -r/-ar/-er/-ır/-ir, -maz/-mez ve -mış/-miş* sıfat-fiil ekleriyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır: *cankurtaran, akımtoplar, değerbilmez, çokbilmiş ...*

7. İkinci kelimesi *-dı* (*-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü*) kalıplaşmış belirli geçmiş zaman ekleriyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *albastı, külbastı* ...

8. Her iki kelimesi de *-dı* (*-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü*) belirli geçmiş zaman veya *-r / -ar / -er* geniş zaman eklerini almış ve kalıplaşmış bulunan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *dedikodu, kaptıkaçtı; biçerdöver, konargöçer* ...

9. Somut olarak yer bildirmeyen *alt, üst* ve üzeri sözlerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *ayakaltı, bilinçaltı; akşamüstü, ayaküstü, öğleüzeri* ...

10. İki veya daha çok kelimenin birleşmesinden oluşmuş kişi adları, soyadları ve lakaplar bitişik yazılır: *Alper, Birol; Abasıyanık, Adivar, Atatürk; Boynueğri Mehmet Paşa* ...

11. İki veya daha çok kelimedenden oluşmuş il, ilçe, semt ... yer adları bitişik yazılır: *Çanakkale, Gümüşhane; Acıpayam, Şebinkarahisar; Beşiktaş, Kabataş* ...

12. *Şehir, köy, mahalle, dağ, tepe, deniz, göl, ırmak, su, çay* ... kelimelerle kurulmuş sıfat tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması kalıbındaki yer adları bitişik yazılır: *Akşehir, Atakent, Çengelköy, Yenimahalle* ...

13. Kişi adları ve ünvanlarından oluşmuş mahalle, meydan, köy ... yer ve kuruluş adlarında, ünvan kelimesi sonda ise gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır: *Abidinpaşa, (mahalle); Ertuğrulgazi (ilçe), Kemalpaşa (ilçe); Mustafabey (cadde), Necatibey (cadde)* ...

14. Ara yönleri belirten kelimeler bitişik yazılır: *güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu*

15. Dilimizde her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu hâlde yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan kelimeler de vardır:

a. Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları: *başbakan, başçavuş, başeser, başfiyat, başhekim, başhemşire* ...

b. Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki başı sözüyle oluşturulan belirtisiz isim tamlamaları: *aşçıbaşı, binbaşı, çeribaşı, elebaşı, mehterbaşı, onbaşı, ustabaşı, yüzbaşı* ...

c. Ağa, baba, bey, efendi, hanım, nine ... sözlerle kurulan birleşik kelimeler: *ağababa, ağabey, beyefendi, efendibaba, hanımanne, hanımefendi, hacıağa, kadinnine, paşababa* ...

ç. Biraz, birçok, birçoğu, birkaç, birkaçı, birtakım, herhangi, hiçbir, hiçbirini belirsizlik sıfat ve zamirleri de gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.

16. Ev kelimesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *aşevi, bakımevi, yayınevi* ...

17. *Hane, name, zade* kelimeleriyle oluşturulan birleşik kelimeler bitişik yazılır: *çayhane, derslane, kahvehane* ...

18. *-zede* ile oluşturulmuş birleşik kelimeler bitişik yazılır: *depremzede, afetzede, selzede, kazazede* ...

19. Farsça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır: *cihanşümül, darıdünya, ehlibeyit, erkâniharp, gayrimenkul, gayrimeşru, Kuvayımilliye, Misakımillî, suikast* ...

20. Arapça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır: *darülaceze, darülfünun, fevkalade, fevkalbeşer, hıfzıssıhha, şeyhülislam; aleykümselam, bismillah, fenafillah* ...

21. Müzikte kullanılan makam adları bitişik yazılır: *acembuselik, hisarbuselik, muhayyerkürdi* ...

Bir sıfatla oluşturulan usul adlarında sıfat ayrı yazılır: *ağır aksak, yürük aksak, yürük semai* ...

22. Kanunda bitişik geçen veya bitişik olarak tes-cil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazılır: *İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim Kurulu, Açıköğretim Fakültesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi* ...

23. Renk adlarıyla kurulan bitki, hayvan veya hastalık adları bitişik yazılır: *akağaç, alacamenekşe, karadut, sarıçiçek; alabalık, beyazsinek, bozayı; aksu, akbasma, mavihastalık, maviküf* ...

Pekiştirmeli Sözlerin Yazılışı

Sıfat veya zarf görevindeki pekiştirmeli sözler bitişik yazılır: *apaçık, apak, büsbütün, çepeçevre, çıplak* ...

Bağlaç Olan ki'nin Yazılışı

Bağlaç olan *ki* ayrı yazılır: *bilmem ki, demek ki, kaldı ki* ...

Birkaç örnekte ki bağlacı kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır: *belki, çünkü, hâlbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki, illaki. Bu örneklerden “çünkü” sözünde ek aynı zamanda küçük ünlü uyumu-na uymuştur.*

Şüphe ve pekiştirme göreviyle kullanılan *ki* bağlacı de ayrı yazılır: *Bir saat geçti, eve vardı mı ki? Seni öyle göreceğim geldi ki.*

Bağlaç Olan da/de'nin Yazılışı

Bağlaç olan *da / de* ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak büyük ünlü uyumuna uyar.

! Ayrı yazılan *da/de* hiçbir zaman *ta/te* biçiminde yazılmaz: *Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var.*

Arayıp sormasan da unuttum seni sanma sakın.

! *Da / de* bağlacını kendisinden önceki kelimeden kesme ile ayırmak yanlıştır: *Ayşe de geldi (Ayşe'de geldi değil). Kitabın kapağına da dikkat et (Kitabın kapağına'da dikkat et değil).*

Soru Eki mı/mi/mu/mü'nün Yazılışı

Bu ek gelenekleşmiş olarak ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar.

Soru ekinden sonra gelen ekler, bu eke bitişik olarak yazılır.

! Birleşik fiillerde *mi* soru eki iki kelimenin arasına da gelebilir: *Vaz mı geçtin?*

KISALTMALAR

Kısaltma; bir kelimenin, terimin veya özel adın, içerdiği harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilmesi ve simgeleştirilmesidir. Kısaltmalarla ilgili kurallar şunlardır:

1. Kuruluş, ülke, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır: *TBMM* (Türkiye Büyük Millet Meclisi), *TDK* (Türk Dil Kurumu), *ABD* (Amerika Birleşik Devletleri) ...

Ancak bazen kelimelerin, özellikle son kelimenin birkaç harfinin kısaltmaya alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur. Bu tür kısaltmalarda, kısaltmanın akılda kalabilmesi için yeni bir kelime oluşturma amacı güdülür: *BOTAŞ* (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi), *TÖMER* (Türkçe Öğretim Merkezi) ...

Gelenekleşmiş olan T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.

2. Ölçü birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılır: m (metre), mm (milimetre), cm (santimetre) ...

3. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarıyla ölçülerin

dışında kalan kelime veya kelime gruplarının kısaltılmasında, ilk harfle birlikte kelimeyi oluşturan temel harfler dikkate alınır. Kısaltılan kelime veya kelime grubu; özel ad, ünvan veya rütbe ise ilk harf büyük; cins isim ise ilk harf küçük olur: *Alm.* (Almanca), *İng.* (İngilizce), *Kocatepe Mah.* (Kocatepe Mahallesi), *Güniz Sok.* (Güniz Sokağı), *Prof.* (Profesör) ...

Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır: *cm'yi*, *kg'dan*, *mm'den*, *kr.un.*

Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde ise kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır: *BDT'ye*, *TDK'den*, *THY'de*, *TRT'den*, *TL'nin* ...

Ancak kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde ise kısaltmanın okunuşu esas alınır: *ASELSAN'da*, *BOTAŞ'ın*, *NATO'dan*, *UNESCO'ya* ...

! Numara sözünün kısaltması da kelime gibi okunduğundan getirilecek olan ek okunuşa göre getirilecektir: *No.lu*, *No.suz*

! Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalara gelen ekler kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek noktadan ve üs işaretinden sonra, kelimenin veya üs işaretinin okunuşuna uygun olarak yazılır: *...leri*, *Alm.dan*, *İng.yi*; *cm'e* (*santimetreküpe*), *m²ye* (*metrekareye*), *6⁴ten* (*altı üssü dörtten*) ...

Sert ünsüzle biten kısaltmalar, ek aldıkları zaman okunuşta sert ses yumuşatılmaz: *AGİK'in* (*AGİĞ'in değil*), *CMUK'un* (*CMUĞ'un değil*), *RTÜK'e* (*RTÜĞ'e değil*), *TÜBİTAK'ın* (*TÜBİTAĞ'ın değil*) ...

Ancak birlik kelimesiyle yapılan kısaltmalarda söyleyişte k'nin yumuşatılması normaldir: *ÇUKOBİRLİK'e* (söylenişi *ÇUKOBİRLİĞE*), *FİSKOBİRLİK'in* (söylenişi *FİSKOBİRLİĞİN*) ...

Deyimler ayrı yazılır: *göze batmak*, *çam devirmek* ...

Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler

A. Cümle büyük harfle başlar.

! İki çizgi arasındaki açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz.

! Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen kelime özel ad değilse büyük harfle başlamaz: *2007 yılında Türk Dil Kurumunun 75. yılını kutladık.*

B. Dizeler büyük harfle başlar:

Sana gitme demeyeceğim,

Ama gitme, Lavinia

C. Özel adlar büyük harfle başlar:

1. Kişi adlarıyla soyadları büyük harfle başlar: *Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Kâzım Karabekir ...*

2. Kişi adlarından önce ve sonra gelen ünvanlar, saygı sözleri, rütbe adları ve lakaplar büyük harfle başlar: *Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Kaymakam Erol Bey ...*

Akrabalık adı olup lakap veya ünvan olarak kullanılan kelimeler büyük harfle başlar: *Dayı Kemal, Nene Hatun ...*

! Akrabalık bildiren kelimeler küçük harfle başlar.
• *Sıla ablama gittim.*

3. Cümle içinde özel adın yerine kullanılan makam veya ünvan sözleri büyük harfle başlar: *Uzak Doğu'dan gelen heyeti Vali dün kabul etti.*

4. Saygı bildiren sözlerden sonra gelen ve makam, mevkî, ünvan bildiren kelimeler büyük harfle başlar: *Sayın Bakan ...* Mektuplarda ve resmî yazışmalarda hitaplar büyük harfle başlar: *Sevgili Kardeşim, Sayın Vali ...*

5. Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar: *Boncuk, Tekir ...*

6. Millet, boy, oymak adları büyük harfle başlar: *Alman ...*

7. Dil ve lehçe adları büyük harfle başlar: *Türkçe, Almanca ...*

8. Devlet adları büyük harfle başlar: *Türkiye Cumhuriyeti...*

9. Din ve mezhep adları ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlar: *Müslümanlık, Müslüman ...*

10. Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar büyük harfle başlar: *Tanrı, Allah, İlah, Cebrael, Zeus, Osiris, Kibele ...*

! "Tanrı, Allah, İlah" sözleri özel ad olarak kullanılmadıklarında küçük harfle başlar: *Eski Yunan tanrıları... Müzik dünyasının ilahı...*

11. Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar: *Merkür, Samanyolu ...*

! *Dünya, güneş, ay* kelimeleri gezegen anlamı dışında kullanıldıklarında küçük harfle başlar. *Adnan, dünyalar kadar tatlı bir bebektir.*

12. Düşünce, hayat tarzı, politika ... anlamlar bildirdiğinde *doğu* ve *batı* sözlerinin ilk harfleri büyük yazılır: *Batı medeniyeti, Doğu mistisizmi ...*

! Bu sözler yön bildirdiğinde küçük yazılır: *Bursa'nın doğusu, Ankara'nın batısı ...*

13. Yer adları (kita, bölge, il, ilçe, köy, semt ...) büyük harfle başlar: *Afrika, Asya; Güneydoğu Anadolu ...*

14. Yer adlarında ilk isimden sonra gelen ve *deniz, nehir, göl, dağ, boğaz* ... tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar: *Ağrı Dağı, Aral Gölü, Ege Denizi, Çanakkale Boğazı, ...*

! Özel ada dâhil olmayıp tamlama kuran şehir, il, ilçe, belde, köy ... sözleri küçük harfle başlar: *Konya ili, Tavşancık köyü ...*

15. Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen *mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak* kelimeleri büyük harfle başlar: *Halit Rifat Paşa Mahallesi, İnkılap Sokağı ...*

16. *Saray, köşk, han, kale, köprü, kule, anıt* ... yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar: *Dolmabahçe Sarayı ...*

17. Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğunda, yer adının ilk harfi büyük yazılır: *Hisar'dan, Boğaz'dan, Köşk'e ...*

18. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her kelimesi büyük harfle başlar: *Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dil Kurumu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Devlet Malzeme Ofisi ...*

19. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar: *Medeni Kanun, Türk Bayrağı Tüzüğü, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği ...*

20. Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik ve makam sözleri asılları kastedildiğinde büyük harfle başlar: *Türkiye Büyük Millet Meclisi her yıl 1 Ekim'de toplanır.*

21. Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin (tablo, heykel, beste ...) her kelimesi büyük harfle başlar: *Nutuk, Safahat, Türkiye, Yeni Asır, Kaplumbağa Terbiyecisi ...*

! Kitap, makale, tiyatro eseri, kurum adı ... özel adlarda yer alan kelimelerin ilk harfleri büyük yazıldığında ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle *mi, mi, mu, mü* soru eki küçük harfle yazılır: *Mai ve Siyah, Suç ve Ceza, Leyla ile Mecnun, Turfanda mı, Turfa mı?, Diyorlar ki ...*

Özel adın tamamı büyük yazıldığında ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle *mi, mi, mu, mü* soru eki de büyük harfle yazılır: *DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ ...*

22. Ulusal, resmî ve dinî bayramlarla anma ve kutlama günlerinin adları büyük harfle başlar: *Cumhuriyet Bayramı, Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Hıdrellez ...*

23. Kurultay, bilgi şöleni, çalıştay, açık oturum ... toplantıların adlarında her kelimenin ilk harfi büyük yazılır: *Karamanlı Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı, VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı ...*

24. Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar: *Kurtuluş Savaşı, Millî Mücadele, Cıralı Taş Devri ...*

25. Özel adlardan türetilen bütün kelimeler büyük harfle başlar: *Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Bursalı ...*

! Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz: *acem* (Türk müziğinde bir perde), *hicaz* (Türk müziğinde bir makam) ...

! Para birimleri büyük harfle başlamaz: *avro, dinar ...*

! Özel adlar yerine kullanılan “o” zamiri, cümle içinde büyük harfle yazılmaz.

! Müzikte kullanılan makam ve tür adları büyük harfle başlamaz: *acemaşiran, acembuselik, bayati, hicazkâr ...*

26. Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde sadece özel adlar büyük harfle başlar: *Antep fıstığı, Hindistan cevizi ...*

Ç. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar: *29 Mayıs 1453 Salı günü, 29 Ekim 1923 ...*

D. Tabela, levha ve levha niteliğindeki yazılarda geçen kelimeler büyük harfle başlar: *Giriş, Müdür, 1. Blok ...*

E. Kitap, bildiri, makale gibi yazılarda ana başlıktaki kelimelerin tamamı, alt başlıktaki kelimelerin ise yalnızca ilk harfleri büyük olarak yazılır.

F. Kitap, dergi gibi eserlerde bulunan resim, çizelge, tablonun altında yer alan açıklayıcı yazılar büyük harfle başlar. Açıklayıcı yazı, cümle niteliğinde değilse sonuna nokta konmaz.

Sayıların Yazılışı

1. Sayılar harflerle de yazılabilir: *bin yıldan beri, on dört gün, haftanın beşinci günü, üç ayda bir, yüz soru ...*

Buna karşılık saat, para tutarı, ölçü, istatistik verileri ilişkin sayılarda rakam kullanılır: *17.30'da, 11.00'de, 1.500.000 lira ...*

2. Birden fazla kelimeden oluşan sayılar ayrı yazılır: *iki yüz, üç yüz altmış beş, bin iki yüz elli bir ...*

3. Para ile ilgili işlemlerle senet, çek ... ticari belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır: *650, 37* (altıyüzelli TL, otuzyediy kr.)

4. Yüzde ve binde işaretleri yazılırken sayılarla işaret arasında boşluk bırakılmaz: *%25, ‰50 ...*

5. Adları sayılardan oluşan iskambil oyunları bitişik yazılır: *altmışaltı, ellibir, yirmibir ...*

! Sıra sayıları ekle gösterildiklerinde rakamdan sonra sadece kesme işareti ve ek yazılır, ayrıca nokta konmaz: *8.'inci* değil *8'inci*, *2.'nci* değil *2'nci ...*

6. Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir: *2'şer* değil *ikişer*, *9'ar* değil *dokuzar*, *100'er* değil *yüzer ...*

7. Bayağı kesirlere getirilecek ekler alttaki sayı esas alınarak yazılır: *4/8'i* (dört bölü sekizi), *2/4'ü* (iki bölü dördü) ...

1. İki heceli bazı kelimeler ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlüler düşer: *ağız - ağzi, alın - alnı, bağır - bağırm, beniz - benzi ...*
2. Ünlüyle başlayan ek aldıklarında vurgusuz orta hecesindeki dar ünlüsü düşen kelimelerle oluşturulan ikilemelerde ikinci kelimenin dar ünlüsü düşmez: *ağız ağıza, burun buruna, koyun koyuna (yatmak), omuz omuza, devirden devire, nesilden nesile, oğuldan oğula, şehirden şehire ...*
3. İçeri, dışarı, ileri, şura, bura, ora, yukarı, aşağı gibi sözler ek aldıklarında sonlarında bulunan ünlüler düşmez: *içerde değil içerde, dışardan değil dışarıdan, ilerde değil ileride, şurda değil şurada, burda değil burada, orda değil orada, yukarda değil yukarıda, aşağıda değil aşağıda ...*

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Nokta (.):

1. Cümlelerin sonuna konur.
2. Bazı kısaltmaların sonuna konur.
3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur.
4. Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur.
5. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur.

Virgül (,):

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur.
2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.
3. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur.
4. Cümle içinde ara sözleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur.
5. Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur.
6. Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin bitimine konur.
7. Metin içinde art arda gelen zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra konur, zarf – fiiller art arda gelmiyorsa virgül konmaz.
8. Özne olarak kullanıldıklarında *bu, şu, o* zamirlerinden sonra konur.

Noktalı Virgül (;):

1. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur.
2. Öğeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.
3. İki den fazla eş değer öğeler arasında virgül bulunan cümlelerde öznenin sonra noktalı virgül konabilir.

İki Nokta (:):

1. Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlelerin sonuna konur.
2. Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümlelerin sonuna konur.
3. Karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişiyi belirten sözlerden sonra konur.
4. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur.

Üç Nokta (...):

1. Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur.
2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur.
3. Alıntılarda başta, ortada ve sonda alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konur.
4. Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur.
5. Karşılıklı konuşmalarda yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır.

Soru İşareti (?):

1. Soru eki veya sözü içeren cümle veya sözlerin sonuna konur.
2. Soru bildiren ancak soru eki veya sözü içermeyen cümlelerin sonuna konur.
3. Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır.

Ünlem İşareti (!):

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle veya ibarelerin sonuna konur.
2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur.